

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

RANGNING XUSUSIYATLARI. AKVAREL BO‘YOQDA ISHLASH TEXNIKASI

Djabbarov Dilshod Turdikulovich

Jizzax davlat pedagogika universiteti Sirtqi bo‘lim “Tabiiy va aniq fanlarda masofaviy ta‘lim” kafedrasida o‘qituvchisi

Annotatsiya: Maqola tasviriy san’atda muhim o‘rin tutib, alohida fan sifatida o‘qib, amaliy jihatdan o‘rganiluvchi qalamtasvir, rangtasvir va kompozitsiyaga oid bo‘lib, uchchala soha masalalari qonun-qoidalari to‘g‘risida qisqacha ma‘lumotlarni beradi. Maqolada muallif oliy ta‘lim muassasalarida bo‘lajak Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi ta‘lim o‘qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonida shaxsning kasbiy rivojlanish usullarini o‘rganish, xususan, rangtasvir yo‘nalishiga oid bilimlarini yanada ruvojlantirish hamda ularning imkoniyatlari tobora dolzarb bo‘lganligi sababli o‘rganib tahlil qilingan ma‘lumotlarni keltirgan.

Tayanch so‘zlar: rangshunoslik, spektr ranglari, xromatik ranglar, spektraviy rang, akvarel bo‘yoqlar, yarimsoya, Axromatik va xromatik.

Аннотация: В статье речь пойдет о карандашном рисунке, живописи и композиции, которые занимают важное место в изобразительном искусстве и изучаются как отдельная дисциплина. В статье автор изучает методы профессионального развития личности в процессе подготовки будущих преподавателей изобразительного искусства и инженерной графики к профессиональной деятельности в высших учебных заведениях, в частности, дальнейшего развития их знаний по направлению живописи и графики. их возможности становятся все более актуальными, потому что они изучались и анализировались.

Ключевые слова: цветоведение, спектральные цвета, хроматические цвета, спектральный цвет, акварельные краски, полутень, ахроматические и хроматические.

Abstract: The article is about pencil drawing, painting and composition, which takes an important place in visual arts and is studied as a separate discipline. will give. In the article, the author studies the methods of professional development of the person in the process of preparing the future teachers of Fine Arts and Engineering Graphics for professional activities in higher educational institutions,

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

in particular, further developing their knowledge of the direction of painting and their opportunities are increasingly relevant. because it was studied and analyzed.

Key words: color science, spectral colors, chromatic colors, spectral color, watercolor paints, penumbra, achromatic and chromatic.

Mustaqil mamlakatimizda ilm-fan, madaniyat, san'at, adabiyotga katta e'tibor qaratilmoqda. Bu borada «Ta'lim to'g'risida»gi Qonun hamda «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi»da belgilab, aniq ko'rsatilgan barcha maqsad – vazifalar o'z o'rnida izchillik va sobitqadamlik bilan amalga oshirilmoqda. Ma'lumki, tasviriy san'at ta'limiga, uning nazariy va amaliy masalalariga oid darsliklar, o'quv-qo'llanmalar oliy o'quv yurtlarining hamda kollejlarning o'qituvchilari, talabalari va o'quvchilari qo'liga tez etib bormoqda. SHunday o'quv adabiyotlarining muqobil variantlari ham chop etilmoqda. CHunki tasviriy san'atga, uning turli sohalari bo'yicha nazariy va amaliy mashg'ulotlar mazmuniga bag'ishlangan har qancha kitob bo'lsa, u hech qachon zarar qilmaydi.

Talabalar rangshunoslik nazariyasini ayniqsa puxta bilishlari shart. SHuning bilan realistik rangtasvirning nazariy asoslari ilmini o'zlashtirish va ayni paytda amaliy mashq qilish natijasida savodli rasm ishlash yo'llarini o'rganish mumkin. Ranglarning tabiatda qanday hosil bo'lishi va tarqalishi muammosi qadimdan olim va rassomlarning diqqatini tortgan. Mashhur olimlar Nyuton, Lomonosov, Gelmgolslar ranglarning mohiyatini ilmiy asoslarda tekshirganlar. M.V.Lomonosov fanda birinchi bo'lib asosiy ranglarni kashf etgan. I.Nyuton qator tajribalar o'tkazib, oq yorug'likni ko'p rang ekanligini isbotlagan. Ekkranda spektr ranglarini hosil qilgan. Buning uchun Nyuton quyosh nurini qora pardaning kichik tirqishidan o'gkazib uning yo'liga uch qirrali prizma qo'ygan, natijada ekkranda har xil ranglardan iborat keng yorug'lik yig'indisi hosil bo'lgan. Ekkranda spektr ranglari paydo bo'lib, ular quyidagicha joylashgan: qizil, sariq, zarg'aldoq, yashil, zangori, havorang va binafsha ranglar.

XIX asrda nemis tabiatshunos olimi G.L.Gelmgols rangshunoslik nazariyasida muhim yangilik yaratdi. Ko'p yillik tajribalar asosida xromatik ranglarning uchta asosiy alomati – rang tusi, rangning och to'qligi va to'yinganligi asosida turkumlash kerakligini ko'rsatdi.

Biror xromatik rangga ochroq kulrang qo'shsak, uning jozibaliligi pasayib, nursizlanadi. Bu hol rangning kam to'yinganligidan, ya'ni uling tarkibida

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

bo‘yoqning kamayganligidan darak beradi. Demak, rangning to‘yinganligi yoki to‘yinmaganligi deganda uning kul rangga nisbatan rangdorlik darajasi, tozaligini tushinish kerak. Rang doirasi ikki teng bo‘lakka bo‘linsa, birinchi yarmida qizil, zarg‘aldoq, sarg‘ish, sariq ranglar, ikkinchi yarmida esa havorang, zangori ko‘k, binafsha ranglar joylashadi. Doiraning - birinchi yarmidagilar iliq ranglar, ikkinchi yarmidagilari esa sovuq ranglardir. Bunday nomlanishiga sabab qizil, sariq ranglar olovni, qizigan temirni, cho‘g‘ni eslatsa, havo rang, zangori, yashillar esa muzni, suvning rangini eslatadi.

Ikkita spektr rangi ustma-ust tushirilsa, ranglar bir-biriga qo‘shilib. murakkab rang hosil bo‘ladi. Qizil rang, havo rang va binafsha ranglar bilan qo‘shilganda chiroyli tUSDagi pushti, to‘q qizil, safsar ranglarni hosil qiladi. Qo‘shilganda oq rang beradigan spektrli ranglar qo‘shimcha yoki to‘ldiruvchi ranglar deyiladi. Chunki ular oq rang hosil bo‘lgunga qadar bir-birini to‘ldiradi. Bunday ranglarga sariq, havo rang, qizil, zangori, yashil va binafsha ranglar kiradi. Bo‘yoqlarning qo‘shilishi bilan spektraviy ranglarning qo‘shilishi orasida farq bor.

Uchtaasosiy spektraviy rang: qizil, yashil va havo rang qo‘shilganda oq rang hosil bo‘ladi. Asosiy qizil, sariq va havo rang bo‘yoqlari qo‘shilishidan esa qora rang hosil bo‘ladi. Spektrning sariq va havo ranglari qo‘shilishi natijasida oq hosil bo‘ladi. Biroq sariq va havorang bo‘yoqlarni aralashtirsak yashil rang hosil bo‘ladi. Demak, ikkita rangni optik aralashtirish natijasida oq yoki unga yaqin nim kul rang hosil qiladigan ranglar o‘zaro to‘ldiruvchi (qo‘shimcha) hisoblanadi. Masalan, to‘q qizil va yashil, zangori va zarg‘aldoq qizil, sariq, havo rang, sarg‘ish yashil va binafsha ranglar o‘zaro to‘ldiruvchidir.

Tasvir bilan chizilayotgan narsa, holat o‘rtasida to‘la o‘xshashlik bo‘lishi uchun ularning rang nisbatlarida ham o‘xshashlik bo‘lishi shart. Tasviriy san’atda akvarel bo‘yoqlar bilan ishlash salmoqli o‘rinni egallaydi. Akvarel – rangtasvirning eng nozik turlaridan biri. Qadimdan akvarel o‘zining nafisligi va ranglarning yorqinligi bilan ko‘pgina rassomlarni qiziqtirib kelgan. Akvarel lotincha so‘z bo‘lib «suv bilan suyultirib ishlatiladigan bo‘yoqlar» ma’nosini anglatadi. Akvarel tarkibiga bo‘yoq moddasi (o‘simlik yoki ma’danlarning mayin qilib yanchilgan kukuni) va biriktiruvchi modda sifatida olcha elimi, gletsirin va ozroq asal kiradi. Bular hammasi suvda osongina eriydigan bo‘lgani uchun bo‘yoqqa suv qo‘shib suyultirib ishlatiladi.

Akvarelda oq rang ishlatilmaydi. Uning o‘rnini oq qog‘ozning o‘zi o‘taydi.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

Qog‘oz oppoq, etarli darajada qalin va yuzasi g‘adir-budir bo‘lishi zarur. U agar juda silliq bo‘lsa, sathida ranglar etarli darajada yotmaydi. Narsa va buyumlar tasvirlarini bo‘yash jarayonida umumiydan xususiyga yoki aksincha xususiyydan umumiyga qarab boriladi, nihoyat ish yaxlitlash bilan yakunlanadi.

Rangtasvir ishlashning nozik tomonlari ko‘p. Ulardan biri turli sirtlarni ifodali tasvirlash masalasidir. Chunki natyurmortda ham, odam tasvirini bajarganda ham chizilayotgan narsalarning moddiy ekanligini ko‘rsatish muhim hisoblanadi. Buyumlarning tasvirdagi moddiylik, qanday ashyodan yasalgani yoki tarkib topgani avvalambor uning soya-yorug‘ligini aks etgirish vositasida ko‘rsatiladi. Turli materiallardan yasalgan buyumlar sirtining o‘ziga xos xususiyatlari bilan bir-birlaridan farqlanib turadilar. Masalan, silindrik shakldagi buyum o‘zining soya-yorug‘ hamda yarimsoya va aks shu‘lalarining bir-biriga silliq ko‘rinishda o‘tishi sababli ajralib turishi bilan xususiyatlidir. Xuddi shunday shakl-shamoyilga ega bo‘lgan shisha idishda esa soya bilan yorug‘ qismi, yarimsoyalar chegarasi yaxshi sezilmaydi. Uning shaklini faqat yiltirab turgan shula (blik) va aks shu‘la (refleks)lar bo‘rttirib ko‘rsatishi mumkin. Metalldan yasalgan buyumlarda ham shunday holatni ko‘rishimiz mumkin. Agar narsalarning xuddi ana shu xususiyatlarini qalamtasvir yoki rangtasvir yordamida o‘xshatib tasvirlasak, ularning qanday ashyodan ekanligi (materiali) seziladi. Masalan, metalldan, shishadan, yog‘ochdan, gipsdan va hokazo narsalardan tayyorlanganligi tasvirdan bilinib turadi. Narsaning qanday ashyodan ekanligi tasvirning tarxi, rangi, tusining to‘q yoki ochligi bilan ham ajralib turadi. Ular naturaga, asliga har tomonlama o‘xshatib, mutanosib qilib olingan bo‘lsa shunday sifatga ega bo‘ladi.

Inson tanasi, boshi, qo‘l, oyog‘i va boshqa a‘zolarini tasvirlash paytida ayniqsa kiyim-kechagi, bosh kiyimi va boshqalarning sirti ko‘rinishi aslidagidek o‘xshab chiqishi uchun ular - ham rang, tusi xususiyatlari bilan to‘liq aks ettirilishi kerak. Inson, tanasi tasvirlash uchun juda murakkab ob’ektdir. SHu sababli u boshqa narsalarga qaraganda alohida mas’uliyat bilan, har hil texnik imkoniyatlarni qo‘llab ishlanadi. Masalan, yuzdagi va badanning boshqa joylari sirtida ko‘p farqlar bor. YUZ dag‘alroq bo‘lsa, bo‘yin va bel qismlari nozik rang tuslarida ko‘rinadi, shunga yarasha tasvirlanadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. G.V.Veda. jivopis. Moskva «Prosvetshenie». 1986.
2. B.Boymetov, B.Tojiev «Qalamtasvir fanidan ma’ruzalar matni».

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 4, 30 Апрель

Nizomiy nomidagi TDPU. Toshkent – 2000.

3. E.S.Gromov. priroda xudojestvennogo tvorchestva. Moskva «Prosveshchenie». 1986.

4. N.P.Kosterin. Uchebnoe risovanie. Moskva «Prosveshchenie». 1984.

5. N.Tolipov. Rangtasvir asoslari. Toshkent – 1999.

6. B.Tojiev. Qalamtasvir asoslarini o'rganish (dastlabki saboqlar). Toshkent –1994.

7. B.Tojiev. Qalamda manzara chizish. Toshkent – 2000.

8. B.Tojiev. «Rangtasvir» fanidan ma'ruzalar matni. Nizomiy nomidagi TDPU: Toshkent – 2000.